

Дигитална интеграция на българските библиотеки

Петя Александрова

Тъй като в момента тече Национална кампания за възраждане на библиотеките, ще направя връзка между нея и дигиталната интеграция на българските библиотеки. И ще започна с отвореното писмо до Бойко Борисов в защита на библиотеките, което събра 23 589 подписа, от които 20 614 – на хартиен носител; 2 975 – по електронен път. Ето тревожните статистики, които се съдържат в него:

“Според *PISA* над 50% от младите хора в България са номинално или функционално неграмотни. Българинът купува 0,56 книги годишно, европейецът – 11. От 2008 в 90% от българските библиотеки не е постъпила нито една книга. (Според стандартите на ЮНЕСКО и ИФЛА в българските библиотеки трябва да влизат 1,7 млн. библиотечни единици годишно.) През последните 20 години училищните библиотеки са намалели наполовина, а в останалите почти не влизат нови книги. Европейските държавни библиотеки са посещавани от 60-70% от населението срещу 10% у нас. Тази година за регионалните и общинските библиотеки са отпуснати 500 000 лв. Според експертите са необходими поне 20 млн. лв. на година само за обновяване на книжния фонд.”

Затова организаторите на Национална кампания за възраждане на библиотеките искат спешно приемане на стандарт за библиотечно-информационно обслужване за обществените и училищните библиотеки, съизмерим с международния, и незабавно подновяване на програмата на Министерството на културата за обновяване на библиотечните фондове.

Но основното е да се избистри – чрез пресконференции, шествия, статии, дебати, форуми в интернет – кръгът от проблеми, свързани с библиотеките. И на предна позиция сред тях не са парите, колкото и да е изгодно да сведем нещата дотам. Защото пари за прах в очите при такъв масиран натиск ще се отпуснат. Те вероятно по традиция ще са кампанийно, недостатъчно, за определено време, по конкретен проект и с фиксирани цели. Забравих – и с външни спонсори или фондове. А догодина ще сме пак на стартовата позиция.

Истинският болен проблем, формулиран от Александър Кьосев, 1 “се нарича модернизирание на българските библиотеки. Защото те трябва да престанат да бъдат студени и мрачни складове за миришещи на мухъл книги, в които застаряващ демотивиран персонал обслужва по един-двама саможивци. Те - и за това има

достатъчно много международни образци и стратегически документи на културната, образователната и информационната политика в глобален и европейски мащаб - трябва да станат институти по информационна политика и управление от настоящия век: интензивни точки, в които се пресичат информационните потоци, управляват се многоканални мултимедийни източници, извършват се съвременни информационни услуги. Те трябва да имат пълни електронни каталози, трябва да дигитализират собственото си книжовно богатство, трябва да бъдат абонираны за съвременни културни и научни бази данни, да имат гъвкава политика на привличане и работа с различни читателски групи в ремонтираните си помещения.” Една пожелателна и оптимистична позиция.

Често библиотеките – в прашасал вид и със старомоден начин на функциониране, са занемарени и непривлекателни. Кой от тях имат най-елементарното – електронен каталог, чрез който да се проследи с какво разполагат в наличност и който да е свързан в мрежа с други библиотеки, поддържан и обновяван? За положението на фондовете им, за купуване на нови книги да не отваряме дума...

Но да не прехвърляме вината върху трудното битие на библиотеките: пред вратите им не чакат тълпи читатели, петимни да вкусят наслада от познанието. Хоризонтът на хипотетичната аудитория често се простира до домашния интернет и до литературните потпури.

Целите на една такава кампания са големи: изграждане на библиотеки от XXI век, навици на четене, улеснен достъп до информация и знание. За тях парите са задължително, но не достатъчно условие. Дали обаче това е реалистично? Защото от държавата се очаква далновидна и адекватна стратегия. А от жителите ѝ – манталитет на грамотни граждани.

За да не звучи съвсем безперспективно, ще се спра на конкретна българска практика, която се опитва да модернизира библиотеките в новата дигитална среда и която, надявам се, пряко касае тук присъстващите студенти и преподаватели.

Става дума за проекта НАБИС (Национална академична библиотечно-информационна система) 2. Той се реализира със съдействието на фондация „Америка за България” и е портал към академичните библиотеки в България. Стартирал реално през юни 2009, засега той включва Централната библиотека на БАН, на Софийския университет „Св. Климент Охридски” и на Американския университет в България. Целта му е да спомогне за интегрирането на българските научни и университетски

библиотеки чрез създаването на единен своден онлайн каталог. Той ще позволи търсене чрез общ интернет портал в каталозите на тези библиотеки, както електронен достъп до библиографската информация за техните фондове и за дигиталните им ресурси.

Кой ще ползва тези услуги? Презумпцията е, че книгите и читателите няма да изчезнат, или поне не така бързо и не по този начин, който първоначално се очакваше. Посланикът на САЩ в България Джеймс Уорлик при презентацията му цитира данни, според които в САЩ ходенето в библиотеки е 5 пъти повече от ходенето на спортни състезания. Динчо Кръстев, изпълнителен директор на НАБИС и директор на Централната библиотека на БАН, пък изброи конкретните адресати в България на научни знания: 52 държавни и частни ВУЗ с 300 000 студенти и 13 700 преподаватели, плюс 3100 научни работници в БАН.

Какво съдържат включените библиотеки? Тези на СУ и на БАН – около два милиона тома или 75% от фондовете на академичните и университетски библиотеки. За сравнение – Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ притежава около 7 милиона тома. Необходимостта? Университетът в Укла, САЩ, е изчислил, че само 0,003% от потока на информация днес е върху хартия. Следователно информацията върху хартия трябва да е съотносима към останалите носители.

Какви са трудностите? Всъщност най-малко те са от технологично естество, макар да не липсват такива. Марк Даубах, вицепрезидент на *Ex Libris*, представи информационното обслужване по холистичен начин: размиване на границите между автор и читател, интегриране на библиотечарските услуги, автоматизация и оптимизация, унифициран мениджмънт на ресурсите, отворена платформа с отворен източник, възможност данните да бъдат реиндексирани.

При нас „локалното развитие е глуха линия“, смята Динчо Кръстев. Налагането на единни библиотечни стандарти е един от проблемите. 80% от вузовете са на АБ система, която е домашна система. Докато НАБИС приема англо-американските правила. Софтуерните решения, доставени от фирмата *Ex Libris*, се платформи *Primo*, *Aleph*, *DigiTool*... Това са формати, които използва и Бодлеанската библиотека на Оксфордския университет.

Веднага правят впечатление около проекта НАБИС две неща. Първото е неговият обхват. Публичните библиотеки са извън схемата. Отсъствието на Народната

библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” подлежи на коментар и при всички случаи е сериозна липса. Не е ясно и как ще се асоциират библиотеките на други академични формации. „Членовете на НАБИС ще си споделят не само метаданни. Те ще споделят, ще имат общи инфраструктури и услуги.” Какви обаче ще са уеднаквяващите кооперативни принципи и норми и как ще се развиват във времето? Не случайно Динчо Кръстев подчерта „недоверието към чуждите записи” като сериозен проблем пред проекта.

Второто е финансирането на НАБИС. Респектираща е помощта на фондация „Америка за България”, но тя е така да се каже първоначалният тласък. Как ще участва държавата в подобен проект, а също и обществените институции? Изказването на Дейвид Фарееро, директор на Националните архиви в САЩ, даде представа какво би могла да прави държавата. Директивата на Барак Обама за отворено правителство е директива за прозрачност на архивите. Организатор на съдържанието е Библиотеката на конгреса – Националните архиви само записват. Но те задължително съхраняват набор записи за срок от 7 години. Отделните агенции са онези, които определят кое има стойност да се съхранява завинаги – но то е едва 2-3%.

И накрая - защо са така разпокъсани усилията за възможността читателите да проследяват потоците на информация? Липсва воля за национална политика в областта на дигитализацията на културно-историческото наследство – например приносът на България и на още девет страни в ЕС е по 0,1 на сто от общото количество материали във виртуалната библиотека *Europeana*. Четири библиотеки в страната - Столичната, Народната библиотека „Иван Вазов” в Пловдив и регионалните книгохранилища във Велико Търново и Бургас - дигитализират периодичните заглавия: обхванати са 124 течения в пълен текст на издания, излизали в периода 1844-1944. Но това също е отделен проект.

Карън Калхун, която говори за сътрудничеството между национални и регионални библиотеки, подчерта, че при търсене на информация 84% от хората започват с интернет, а само 2% - с библиотечен портал. Затова според нея трябва да си свързан, приобщен към мрежата – това е целта всъщност на НАБИС и други проекти. Обаче за да се работи по тях и да се ползват активно, най-важното е достигане на нови нива на сътрудничество. Което в България е толкова трудно, опрете ли до солидарни действия.

1. Къосев, Александър. “Лувъри и музейни грандомании за сметка на библиотеките”, Във вестник “Сега”, 15.11.2011
2. проектът НАБИС има собствена страница в интернет: www.nalis.bg